

مانعی برای استمرار این سیاست بود. قندهار به دلیل داشتن منابع آبی فراوان و زمین‌های حاصلخیز، مزایای تجاری و بازرگانی بین‌المللی، موقعیت حساس سرزمینی و قلعه‌ها و استحکامات نظامی، اهمیت فراوانی برای صفویان و گورکانیان و حتی ازبکان شیبانی داشت. وضعیت مناسب کشاورزی و قرار گرفتن بر سر راه‌های تجاری شرق-کابل-آسیای مرکزی و شمال هند، عواید فراوانی نصیب ایران و هند می‌کرد. یک میلیون از هشت میلیون تالر عایدات سالانه شاه صفوی از این ایالت تأمین می‌شد و معادل همین مقدار نیز عایدی خزانه اکبر شاه گورکانی از قندهار بود. موقعیت تجاری قندهار تا آن حد ممتاز بود که در پی تنش میان هند و ایران و بسته شدن راه‌های زمینی این منطقه، میزان اجناس وارد شده از مسیر آبی به بندر عباس چهار برابر شد. این شهر از نظر نظامی نیز موقعیتی استراتژیک داشت و دروازه ورود به هندوستان و خراسان نامیده می‌شد. با تصرف قندهار و قلعه‌های مستحکم آن منطقه، تسلط بر بخش‌های وسیعی از مناطق شمالی هند یا خراسان برای هر یک از دولت‌های صفوی و گورکانی امکان‌پذیر می‌شد و چشم‌پوشی از این منبع درآمد و منطقه سوق‌الجیشی برای حکومت‌های ایران و هند بسیار سخت بود؛ بنابر این، یکی از اولویت‌های حکمرانی شاهان صفوی، در اختیار داشتن قندهار بود. شاه عباس این منطقه را ملک موروثی و آباواجدادی خود می‌دانست و به لطایف‌الحیل در فکر تصرف آن بود. اظهار دوستی و برادری به شاهان گورکانی و در عین حال فراموش نکردن مسئله قندهار، همواره در سیاست شاه عباس قرار داشت. او با اعزام پیاپی ایلچیان و ارسال هدایایی ارزشمند بر استمرار روابط دوستانه با گورکانیان تأکید داشت و با این کار، اعتماد جهانگیر شاه را جلب می‌کرد. جدال قدرت میان شاهزادگان و درباریان گورکانی و اعتماد بیش از حد جهانگیر شاه به روابط دوستانه صفویان، موقعیت مناسبی برای فتح قندهار در سال ۱۰۳۱ ق. فراهم کرد و این شهر با لشکرکشی قزلباش‌ها به فرماندهی شاه عباس به تصرف صفویان درآمد.

منابع و مأخذ

فارسی:

- آزند، یعقوب (مترجم)، ۱۳۸۰، *تاریخ ایران دوره صفویان*، پژوهش دانشگاه کمبریج، تهران: جامی.
- استرآبادی، سید حسین بن مرتضی حسینی، ۱۳۶۶، *تاریخ سلطانی از شیخ صفی تا شاه صفی*، ج ۲، به کوشش: احسان اشراقی، تهران: علمی.
- اعتمادالسلطنه، محمدحسن صنیع‌الدوله، ۱۳۶۴، *تاریخ منتظم ناصری*، به تصحیح: محمداسماعیل رضوانی تهران: اساطیر.

- اولثاریوس، آدام، ۱۳۶۳، *سفرنامه آدام اولثاریوس بخش ایران*، ترجمه: احمد بهپور، تهران: سازمان انتشاراتی و فرهنگی ابتکار.
- بارتولد، واسیلی، ۱۳۰۸، *تذکره جغرافیای تاریخی ایران*، ترجمه: حمزه سردادور، تهران: چاپخانه اتحادیه تهران.
- بخشی، معتمدخان، ۱۹۳۱م، *اقبال‌نامه جهانگیری*، به تصحیح: مولانا مولوی محمد رفیع، الله‌آباد: شانتی پریس.
- برهمن، چندربهان، ۱۳۸۵ش/۲۰۰۷م، *چهارچمن*، به تصحیح: سید محمدیونس جعفری، دهلی‌نو: مرکز تحقیقات رایزنی فرهنگی جمهوری اسلامی ایران.
- بکری، محمد معصوم، ۱۳۸۲، *تاریخ سند معروف به تاریخ معصومی*، به تصحیح: عمر بن محمد داودپوته، تهران: اساطیر.
- بلادری، احمد بن یحیی، ۱۳۴۶، *فتوح البلدان (بخش مربوط به ایران)*، ترجمه: آذرتاش آذرنوش، تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- تتوی، سید میر محمد بن سید جلال، ۱۹۶۵م، *ترخان‌نامه (تاریخ سند در زمان ارغون و ترخان)*، به‌اهتمام: حسام‌الدین راشدی، حیدرآباد: سندی ادبی بورد.
- ترکمان، اسکندربیک، ۱۳۵۰، *تاریخ عالم‌آرای عباسی*، زیر نظر: ایرج افشار، تهران: امیرکبیر.
- جنابدی، میرزابیگ، ۱۳۷۸، *روضه‌الصفویه*، به کوشش: غلامرضا طباطبایی مجد، تهران: انتشارات ادبی و تاریخی موقوفات دکتر محمود افشار یزدی.
- جهانگیر گورکانی، نورالدین محمد، ۱۳۵۹، *جهانگیرنامه یا توزک جهانگیری*، به کوشش: محمد هاشم، تهران: بنیاد فرهنگ ایران.
- حبیبی، عبدالحی، ۱۳۸۹ش/۲۰۱۰م، *تاریخ افغانستان در عصر گورکانیان هند*، به تصحیح: علامه رشاد، قندهار: نشر ریاست اطلاعات و فرهنگ.
- داندامایف، محمد عبدالقدیروویچ، ۱۳۸۶، *ایران در دوران نخستین پادشاهان هخامنشی*، ترجمه: روحی ارباب، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- دلاواله، پیترو، ۱۳۷۰، *سفرنامه پیترو دلاواله*، ج ۲، ترجمه و شرح و حواشی: شعاع‌الدین شفا، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.
- روملو، حسن‌بیگ، ۱۳۵۷، *احسن‌التواریخ*، به تصحیح: عبدالحسین نوایی، تهران: بابک.
- ریاض‌الاسلام، ۱۳۷۳، *تاریخ روابط ایران و هند (در دوره صفویه و افشاریه)*، ترجمه: محمدباقر آرام و عباسقلی غفاری فرد، تهران: امیرکبیر.
- سیستانی، ملک‌شاه حسین، ۱۳۴۴، *احیاءالملوک تاریخ سیستان از ادوار باستان تا ۱۰۲۷ ق.*، به‌اهتمام: منوچهر ستوده، تهران: بنگاه ترجمه و نشر کتاب.
- فلسفی، نصرالله، ۱۳۴۷، *زندگانی شاه عباس اول*، ج ۱، ج ۴، تهران: انتشارات دانشگاه تهران.
- قزوینی، ابوالحسن، ۱۳۶۷، *فوائدالسلطنه؛ تاریخ سلاطین و امرای صفوی پس از سقوط دولت صفویه*، به تصحیح: مریم میراحمدی، تهران: مؤسسه مطالعات و تحقیقات فرهنگی.
- کنبو، محمدصالح، ۱۹۶۴، *عمل صالح موسوم به شاه جهان‌نامه*، ج ۲، ج ۳، ترتیب و تحشیه: غلام یزدانی، به تصحیح: وحید قریشی، لاهور: مجلس ترقی ادب.
- گروسه، رنه، ۱۳۶۴، *امپراطوری صحرانوردان*، ترجمه: عبدالحسین میکده، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

اهمیت استراتژیک قندهار و تأثیر آن بر روابط صفویان با گورکانیان هند □ ۱۳۷

لسترینج، گای، ۱۳۷۷، *جغرافیای تاریخی سرزمین‌های خلافت شرقی*، ترجمه: محمود عرفان، تهران: انتشارات علمی و فرهنگی.

مرعشی صفوی، میرزا محمدخلیل، ۱۳۶۲، *مجمع‌التواریخ در تاریخ انقراض صفویه و وقایع بعد تا سال ۱۲۰۷ هجری قمری*، به تصحیح و اهتمام: عباس اقبال، تهران: کتابخانه طهوری.

مشیزی (بردسیری)، میرمحمدسعید، ۱۳۶۹، *تذکره صفویه کرمان*، مقدمه و تصحیح و تحشیه: محمدابراهیم باستانی پاریزی، تهران: نشر علم.

ملا کمال، ۱۳۳۴، *خلاصه‌التواریخ*، به تصحیح: ابراهیم دهگان، اراک: چاپ فروردین. مینورسکی، ولادیمیر، ۱۳۳۴، *سازمان اداری حکومت صفوی با تحقیقات و حواشی و تعلیقات مینورسکی بر تذکره‌الملوک*، ترجمه: مسعود رجب‌نیا، تهران: کتابفروشی زوار.

واله اصفهانی، محمدیوسف، ۱۳۷۹، *روضه‌های ششم و هفتم از خلد برین (تاریخ تیموریان و ترکمانان)*، به کوشش: میرهاشم محدث، تهران: میراث مکتوب.

هرتسفلد، ارنست، ۱۳۵۴، *تاریخ باستانی ایران*، ترجمه: علی اصغر حکمت، تهران: تمدن بزرگ. هوشنگ مهدوی، عبدالرضا، ۲۵۳۵، *تاریخ روابط خارجی ایران از ابتدای دوره صفویه تا پایان جنگ دوم جهانی (۱۹۴۵-۱۵۰۰)*، چ ۲، تهران: امیرکبیر.

لاتین:

The Encyclopedia Britannica, A Dictionary of Arts, Sciences, Literature And General Information, 1911, Vol. 20 (11th ed), England: Cambridge University Press, P.13.